

Nemzeti Társalkodó.

Aprilis' 20-dik napján 1833.

É r t e k e z é s,

a' Magyar 's Székely nyelv eredetiségiről,
szépségiről származtathatóságáról, megha-
tározottságáról, 's bővítése módjáról.

(folytatás)

a) Toroki (gutturales) magában és más-
sal hangzókra, melyeket minden más szóló
eszközök hozzá járulása nélkül, a' torok-ma-
rok magára is kimondhat mint p. o. A, á,
E, é, H. K. Q. —

b) Nyelvi (linguales) melyeket a' nyelv
által lehet kimondani: J. I. D. G. R. T. fog-
ja-meg akarki a' nyelve hegyit 's próbálya-
meg ki lehet é mondani? —

c) Inyi mással hangzók, (gingivales),
melyeket a' nélkül hogy a' nyelv az inyhez
hozzá érne, senki sem mondhat-kí; p. o. L.
N. J. ly ny ty.

d) Fogi (dentales) melyek a' fogak hoz-
zá járultával mondattathatnak ki csupán; p. o.
c. s. x. z. ts. tz. és

e) Ajaki (labiales); a' két ujjával ne en-
gedje az ember az ajakait öszve érni, 's pro-

bálja-meg kimondhatja é ezen betüket? o.
ö. u. ü. B. F. M. P. Y. V.

A' természetnek már ezen osztálya szerint, mentől kevésbé szökdösnek, egyik szóló eszközről a' távolabb valóra, a' betük és a' szótagok kimondásában, a' szó annál szebb; 's mentől inkább követi ezen rendszert, annál könnyebb a' kimondása — p. o. ezt hogy borza, könnyebb kimondani, mind ezt bodza; mert a' *bor* szótagban, a' *b*, és *o*, ajaki az *r* nyelvi betük; *za*-ban, a' *z*, fogi az *a* toroki; és így a' szomszédos szóló eszközökön nem kell erőltetve keresztül szökdösetni; mint a' bodzában, a' hol a' *b* és *o* két ajaki betükről szökni kell a' nyelvi *d*-re, innen a' fogi *z*-re, onnan a' toroki *a*-ra mely erőltetés nélkül meg nem eshetik; így a' Buzogány folyóbb 's szebb szó, mint Buzgány, mert a' *b* és *u* ajaki betük a' *z* és *o* fogi a' *g* nyelvi *a* toroki, *ny* inyi; következképpen a' szökdösés könnyebb kivált az *o* közbetételével, mint mikor a' *Buz* szótagban a' *B* és *u* ajakit a' *z* fogi betük, innen a' nyelvet 's inyt megkerülve, kell leszökni a' *g* és *a* toroki betükre; 's onnan vissza az *ny* inyire, — o'sonnya is szebb szó, mint o'sona; mert a' három toroki magában hangzót szebben mérsékli az inyi *ny* mint ha a' csupa kemény *n* betüvel maradna; 's ilyen módon bontogatván-fel a' szókat azoknak alkotó részeikre (a' szók chemiai resolutioja által) a' szépségi egyezést kitalálhatjuk, 's meggyőződhetünk arról, hogy

a' természet a' szóló eszközökkel, a' hangok előadásában erőltetve nem szereti bánni; mert

6) Annál szebb a' szó, mentől közelebb járul az eredeti természetes hangokhoz; 's erre nézve, gazdagabb a' magyar nyelvénél egy nyelv is bajoson van: p. o. menydörgés, hógés, hörrögés, retsegés; durrogni, csatogni, csikorogni, nyávogni, mávogni, kikirilni, csirikolni, sustorékolni.

'S az ilyen természetes hangokat 's indulatokat, ilyen természetesen kifejező szók, igen sokkal többek vannak a' Székelyek, mint a' Magyarok közt: p. o. sifitelni, süllögni, suppadozni, buzogni, kauntzolni, kotkodátsolni, vatskotolni, virnyákolni, virrogni; mind ezek a' dolgok természetes hangjához legközelebb járuló szók; a' melyeknek értelmek nagyobbára szó könyvemben fel vannak jegyeztetve.

Csak ugyan a' természet is bizonyos törvényeket követ, a' szóknak hangok által való előadásában:

a) Az örömet, szerelmet, vígságot, kedvességet, lágy hangokkal szereti kifejezni, 's erre a' rövid szótagokat, vagy a' rövidek közzé elegyített egy hosszszat használ; 's nevezetesen a' lágyító ny, ly. ty-t; mint szeretet, ölelem, szivem, angyalom, barátom, enyelgek, esedezem, nyájaskodom, p. o. Csonkai utolsó szerencsétlenségének bévégező versében:

Oh! remény, oh! szerelem!
 Oh! ne jádzatok velem.

Vagy a' Kisfaludi Sándor Regéjiben a'
 157-dik 's több lapjain.

Annyiféle a' szerelem
 Az emberi szívekben

A' hányféle a' természet
 Mind edgyenként ezekben. 'sat:

Ennél az örömet, 's szerelmet illőbb szó-
 tagokkal, 's hangokkal előadni alig képes.

Vagy Kisfaludi Károlynál az V. kötet,
 25. lapon.

A' szerelem emésztve táplál, simogatva
 kínoz, mosojogva csal, ki 'sebelye bért ad;
 itt még a' szerelem fájdalma is, szelid szó-
 kal van kiteve — holott

b) A' természet, szomoruságot, fájdal-
 mat, hosszutagu szókbán szokot kifejezni p. o.
 búsongani, szomorkodni, könnyezni, jajgat-
 ni, ordítani, mint Csokonaiban van:

Sirok, de sirásom
 Nints kit érdekellyen

Panaszlok de arra
 Nints a' ki felellyen.

Ebben a' 24 szótagból álló versben 26
 hoszsú van, 's 8 rövid a' fájdalom kifeje-
 zésire. —

Vagy a' Himfi szerelmeiben:
 Itt ezen a' világ előll

Elrejtett bús tanyában,
 Mely szilaj 's vad kívül belől

Itt a' Havas torkában. 'sat.
 Ezen 191 szótagból álló példában 152 hosz-

szu vagy kétes; (anceps), és csak 59 rövid van; azért ezen versek a' fájdalom 's szomorúságnak ily szép kifejezesei; — mert természet.

c) A' hathatóságot, erőt 's béhatást kifejező szókat, több mással hangzók öszve tétele által segíti, p. o. csikorgás, csattogás, zörgés, menydörgés; mint a' Nagy Ferencz Odáiból a', 3-dik lapról.

Ő ha szóll meny, föld remeg, ing előtte;
Meg reszket titkos kötözetjek, és fel
Szökve fészkekből, tsikorogva mind két
Tengelyek ugrál'sat.

Itt még költői szabadsággal is kettőzteti a' Poëta a' j mással hangzót, ezen szóban Bujja, 's az 57 szóokban, harmintzötben van két mással hangzó, a' melyek által, igaz erősen segítetik a' kitétel, ereje, 's hathatósága, de végezetre

d) Sokszor a' természet a' szók által úgy le iratja a' dolgot, mintha szemmel látnok, avagy hallanók, az érzékenységeknek úgy eleiben bájolvák, mintha éppen jelen lenne p. o. a' hogy Milton I. D. II. könyv 91. l. le írja a' „Pokol kapuját.“ A' Pokolnak kapuja, rettenetes zúgással hátra csapódván, két felől kinyílék; sarkainak menydörgéshez hasonló zúgása, még a' legnagyobb méjséget is megreszkettette.“

Ezen leírásra, mintha távolról lévő menydörgés zúgna füleinkben; 's a' pokol kapujának kinyitása; mintha borzasztana.

Igy a' midőn VII-ik könyvének 305-ik

lapján, az ég kapujának kinyílását írja le: „Az ég megnyitotta örökkévaló széles kapujit, melyek arany sarkokon fordulván, szépen hangzottak.“ — Ebben mintha hallanók, az emberi szív bálványának az aranynak, gyönyörű pengését, az égi kapuk fordulásával; de itt nem irtóztató ennek hangja, hanem szép.

Vagy Csokonainak alkalmatosságra írt verseiben a' 229. lapon.

... A' trombita túrt reze tördelt
Hangra ropog közzé; zendülnek az erdei
kürtök.

'S a' buta réz dobokon fa botok repedezte-
tik a' bőrt:

Sir a' lágy klárinét, dobog a' dobok apja
gorombán.'sat.

Itt mintha minden muzsika eszköznek természetes hangját a' szók is kiadnák, de főképpen ebben: „Sir a' lágy klárinét“ ezen kitétel, ezen muzsika eszköz természetes hangjait szintugy füleinkbe hájolja. — 'S' ezen kitételben „dobog a' dobok apja gorombán“ ezen eszköz hangját úgy teszi ki ezen kitétel, mintha hallanók füleinkkel hogy verik — 's akár melyik mívelt nyelven, ezen muzsika eszközök hangjait, valyon tudja é, ilyen füleinkbe hájolo hangokkal, lefordítani akárki; 's a' mint Pindarusról mondják, hogy szinte lefordíthatatlan más nyelvre; ezen muzsika eszközöknek hangjait ilyen természetekhez illően elő adni, a' fordítás leg-

főbb remekének tartanám; ha nem éppen lehetetlennek is.

Mindezekből világos hogy mennyit adott a' természet, a' magyar nyelv szépségének kifejtésére; 's hogy ebben, mind azon elemek megvannak, a' mi által egy nyelv széppé lehet, de már a'

III-ik §-ban Szólok annak származtatóságáról —

Egy nyelvben is bajosan lehet a' szók származtatása, 's viszont azok eredetekhez való felvitele oly könnyű mint a' magyarban; mert ettől hogy Ver, hány szó nem származik? p. o. Verem, verettetem, verdesem, verégetem, verdegelem, verekedem, vergődöm; ugyan melyik mívelt nyelv tudja ezeket, egygyes szókkal kitenni?

Az eredetire is könnyű a' felmenetel, mert ha az elől 's utól ragasztékokat kihagyjuk, többnyire az első szótagban megkapjuk az eredetet p. o. csókolatlanul, ebből ki veszszük a' hátulsó ragasztékokat, 's marad Csók, a' mi törzsök; — szembékötödsdi, ennek első törzsöke szem, a' második kötni —

De mire kell vigyázni a' származtatásban?

a) Hogy mentől kevésbé tűnjék-el a' törzsök szó, 's ne kelljen nagy utánna járással kikeresgélni p. o. aluddogálni, első tekintettel hozzá vethetek, hogy ennek az á l o m n a k kell, törzsökének lenni, de hogy ennek alá's felezní, vagy el ütettni, valami kifogással a' dolgot, mint a' gabonáról a' felező seprüvel, a' töréket és a' pojyát, avagy

himezni hámozni, 's a' dolog valóságát meg nem mondani — magyarázatlan, kivált egy idegen nemzetbéli hogy tudná kikeresni, hogy az abból jó, alá is fel is felezní. — Tehát a' származtatásban, a' törzsök ha lehet első tekintettel lássék — és

b) A' származtatásban mentől kevesebbé tessék-ki az erőltetés; p. o. némelyek ezt a' szót Székely a' Schejk vagy Zekk, ásiái familiai fejet tévő szóból akarják származtatni, 's így iratni Zekkel; 's ebből kierölködni ezen szót Székely; mások a' Szély-helyből; mint egy Székely-helybeli; de így szélhelyinek kellene székejesen, a' Székelynek neveztetni; 's ez igen nagy erőltetés volna. Mások azt mondják hogy a' Székely őrt jelent; de az őt állókat miért nevezték régen Székelyeknek, még Magyarországon is, azt nem mondják-meg; sem pediglen azt, hogy lett a' Székhelyből Székely nevezet? A' mi az elsőt illeti Székely-nek a' havasokon őrt álló, azért neveztetett hogy minden őrnek kellett lenni egy Szék, vagy ülő helyinek; a' hol mástól felváltatva kinyúgotta magát, vagy a' zivatar elől bé vont; innen lett székhelyi, vagy a' j, és i; ysilonná változtatván; Székhely; de ezt latánra által fordítva, a' h gyenge szellem (spiritus lenis) kimaradt, 's így lett Székely, 's így neveztettek latánul a' Székelyek régebben. De hogy lett a' Székhelyből Székely? úgy hogy a' könnyü kimondást szerető Székely szája, a' k és e toroki betük között a' könpyebben elmaradható h-t, ki-

vetette, 's lett Székely, vagy az l-t és y-nt öszve olvasztva lett *Székej*; mert ly-t nem mond, ennek kimondásakor, a' valóságos székej; 's az öszvetételben is, nem úgy mondja Székelyföldre; hanem székejföldre: — a' régibb magyar szerzőkben Zékél; minthogy a' magyarnak kimívelése, a' latán nyelvből tökéletesitetett, a' latánnak pedig nem volt sz, és ly-e, innen ezen norma szerént, a' régi magyar írók is Zékélnek írták a' Székely-t, de két vonással megjegyezték az s, és y, kimaradását. Ugy az ny, és ty-t is csak n, és t-vél írták-ki. 'S valóban úgy tetszik, hogy a' Székely név származtatása leginkább megegyez a' dolog valóságával; 's az erőltetés nélkül való természetes folyással. Így „Felaszni az álnak“ a' mint M. I. 453. o. mondja nem jó kitétel; mert a' fa szokott egészen a' tetejéig felaszszani; az áll pedig felkopik, nem lehet hát az ág felaszását, az áll felkopásának kitételére erőltetni; melyet különösen kell kikerülni, 's erre nézve

c) Az öszvetételben azok a' betűk hagyassanak-ki, melyek az öszverakásban a' szóló eszközöknek erőltetésire lennének p. o. Hely, az öszvetételben ne így mondódjék-ki helyjesen, hanem hejjesen; szigoru az öszvetételben nem szigorogni, hanem szigorogni: remény az öszvetételben, nem reményleni, hanem remélleni — és

d) Olyan betűt kell közbe tenni, a' minek, a' más betűvel atyafisága, 's szóló eszközi szomszédsága lévén, könnyebben ösz-

ve olvadhat a' másikkal, p. o. szekerezninek a' törzsöke szekér, de ezért még sem mondjuk így szekérzeni, hanem szekerezni, Fejérből, nem így fejérdeni, hanem fejéredni, ily-ből, nem így, ilyjetén, hanem ijetén — Tett, nem így téttmény, hanem tétemény.

e) Az öszvetételben úgy rövidítsük a' szót, hogy annak szépsége, ereje, törzsöke ne szenvedjen p. o. a' virtust csupán a' rénnyel tették ki némelyek, igen de micsoda törzsököt keressek már ennek; révet é? e' kikötő hely: rá-t é? ez a' taplós fának belső felét teszi; törzsökire vigyázva tartotta-meg hát Gróf Szécsenyi a' virtus kitételére ezt a' szót Erény: mert így akárki rá akadhat a' törzsökére, erre, hogy erő, minthogy a' latán virtusnak is a' törzsöke vis — melyet az utol ragasztékkal azért nem kell Erőnynek, hanem Erénynek mondani először, hogy az Erőnybe a' torki e betűről az ajaki ő betűre nagy a' szökés, de az Erényben nincs, mert a' második toroki é betű az inyi-vel mérsékeltetik, 's ebben az ény végezetben, mintha valami az erőt megfelseségesítő volna; mint ezekben remény, tünemény, valami érzésen felyül való. — Így a' Szeszből (spiritus) jó kitétele a' Launénak ez, hogy Szeszély, mert a' Székelyeknél, meg van ez, nem tudom micsoda szesz érte, mikor valamiért ok nélkül, csupán csudálatosságból felharagszik. — Így ebből is gyenge, az öszvetételben gyengéded lesz, az az: alig gyenge, de ha görbéből, görbédedet csinálunk,

ez a' nyelv természete ellen van, ezért mondja a' Székely görbéske, azaz: egy kisség görbe. — A' származtatásra alkalmas tehát a' magyar nyelv, illő vigyázással.

De könnyen rá lehet akadni a' törzsökire is csak hogy vigyázzunk.)

1-ben: A' valóságos törzsökire, 's ezt igyekezzük kikeresni, 's ne féljünk az olyan törzsök szóktól is, a' melyek eredeti vóltokban, vagy nem használtak, vagy ki mentek a' szokásból, avagy csupán bizonyos helyeken használtak, mert majd minden magyar szónak törzsöke egy, legfeljebb két szóból áll — p. o. Érdesni ennek a' törzsöke ér, minthogy mikor valakit illetünk, vagy meg érintünk, az ereit érjük, 's ezek által adja tudtára a' léleknek; az eredetnek is ér, mert a' kút főből alá folyó viz árka, érnek mondatik: — így ezen szónak is eredet, ezen törzsökből kell származni. — Nem különben ezen szónak Berbét, a' törzsöke Berr, a' hogy szokott a' Berbét bogni, de a' Berbitélninek is vagy értetlenül sokáig fenhargon beszélni, a' valóságos törzsöke, a' szokásban nem lévő berr; úgy a' Peshédninek is, vagy egy helyben sokáig tehetetlenül ülninek is, a' törzsöke a' csak a' székelyeknél főképpen szokásban lévő pes- vagy húgy — következésképpen az ilyen törzsökökre való felmenteltől, nem kell félünk, csak hogy

2-szor: Vigyázni kell a' törzsök szók kikeresésében, az elől 's utol ragasztékokra, a' melyek a' törzsök szót néha közbe szoritják

p. o. Eldarabolni, ebben az El, elől ragaszték, az olni utol való, melyeket ki vetve megmarad a' darab, ebből is a' b, ki maradván lesz Dara, vagy apró darabokba vágott lészta, a' törzsök — és utoljára

(végzete következ.)

1848. évi évkönyv

1848. évi évkönyv

A' Szépnemhez.

1848. évi évkönyv

szavamot fületekbe vegyetek.

1848. évi évkönyv

1848. évi évkönyv

Elhagyatott árva koromban egy szíves pártfogóm a' derék Lombosítól vezetettve — kinek esedezései közületek csak egyet indíthatának könyörületre; úgy érdekelvén a' többinek szívét vezetóm keserves éneke, mint egy 18 évi szűzet 50 esztendősz gazdag kérrőjének szerelemvallása — midőn oly váratlanul köldüspálcza helyett herczegi bíborra méltatának: volt szerencsém jutni varázsló színetek elébe. Reszkető's bátortalan léptekkel követém akkor merész vezetőmet, nem lévén szokva lábaim a' sima deszkázathoz; most naponként jobban bele tanúlván a' nagy világ szokásaiba, leginkább pedig méltóságomtól bátorittatva, mert a' nagy úrnak minden szabad: magam kívántam egy kis beszédbe veletek eredni. Mi ösztönözött legyen a' hozzátok való szólásra, mindjárt fogjátok hallani.

Nem esmeretlen dolgot fejték elöttetek,

ha azt mondom, hogy a' világ egy köz-mondás ellenére is, szeret a' nagyokkal tágabb vagy szorosabb viszonyban állani. Nékem is ez nyitja utat némelyekhez, kik koldus kóromban kutyákat uszítván reám, üttek-el a' háztól; 's most miután ily fő méltóságra juték; ők is kivántak velem megismerkedni: 's meg is tartanak kegyelmekben, *csak hogy pártfogóim sorába tartozzanak.* De ha magam, vagy más hozzám hasonló teremtésnek: számára, kiket csak köz-adakozás tarthat meg életben; kérnék valamit; vagy színezés nélkül mondanám-meg a' gyakran megbántó igazságot: ekkor szemtelenséggel vádolván azt mondanák hogy felnyilt a' szemem, 's nem ügyelvén arra, hogy idővel uzsoráson kamatol nállam letett tőkéjek, kirudalnának a' házból.

Ily tisztelőimnek egyikénél; hová csak a' híriért nyerek szabad bejárást, a' nélkül hogy valaki reám ügyelne, vagy csak egy tekintetre is méltatna, már jó korig szorongék még palástomba burkolva egy szegletben; elég szerencsésnek tartván magamat, hogy a' szobaleány sepréskor a' többi nem almáriumra valóval a' szobából ki nem parancsolt. Ha nem is Herczegnek illő, de mégis biztos rejtekemből — a' hol talán meszelésig is ellehettem volna, a' kívül hogy jelenléteimet gyanítanak, vagy vélt kimaradtamon bánkódának — észrevétlenül láttam és hallottam mindent mi a' szobában történék.

Nemeteknek három tiszteltjei, két ko-

rosabb 's egy legszebb idejében lévő aszszony-
ság, hol még kiki tetszeni 's fényleni vágy,
a' házi aszszony, ruházatjokról ítélve nem
alacsony rendűek, ülének a' kerek asztalnál:
előttök egy Mode Journal, melyből legin-
kább az azzal jött rajzolatot méltaták külö-
nös figyelemre. — „Ah mi gyönyörű, mi re-
mek szabás! sóhajta-fel méjén a' ház isten-
néje, mely hájólón tünteti-ki a' szép terme-
tet, mily öröm lenne ilyenben a' bálba meg-
jelenhetni; 's ó mely kínos érzélem fősvény
férjemtől ezt meg nem nyerhetni.“ — Itt
könybe lábbadának szemei, 's fájdalma nem
engedé tovább szólani. Annyira meghaták
szivemet könyei, hogy ha nem lennék ma-
gam is a' szegények legszegényebbike, azon-
nal telyesítendő valék óhajtasát a' szép ke-
sergőnek. Ó kő szív! ó érzéketlen zsugori!
kit e' könyek meg nem indithatnak, gon-
dolám magamban.

Nem célom itt a' további beszélgetést
egész kiterjedésében közleni; légyen elég
annyit mondanom, hogy az előbb érintett
pontból eredő, 's ha nem O'Connel szelle-
mével is, de elég hevesen folytatott költsö-
nös tanácslatok 's javallatok az aszszonyok
emancipatioját tárgyazák. Több elmés 's jól
megfontolt ajánlat hozatott 's vettett-el;
de a' fő dolog, mi körül ítéletem szerint az
egész kérdés forog, mindég elmellőzteték.

Az aszszonyok felszabadittatásának, va-
lamint minden valódi szabadságnak, magok-
tól az aszszonyoktól kell eredni. Hogy ha az

aszszonyok meg akarnak szűnni a' férjfiak sclávnéi, 's nemtelen szenvedelmek szolgálóji lenni: ha ők a' társaságban azon helyet méltán kívánják bírni, mely őket mint a' házi élet urait illeti: mindenek előtt azon kell kezdeniek, hogy lelki tekintetben magokat a' férjfiakkal hasonlókká tegyék. Nem a' phisikai erő adja ennek az uraságot: mert csak a' durva 's goromba férj fogja testi erejének többségét a' gyengébb Nem ellen hasznára fordítani. Azt se mondja senki, hogy ez egy a' természetben rendelt viszony legyen. A' két Nem közötti természetes viszony a' szeretet; és ez úgy látszik a' szeretőt mindenkor alája veti a' szeretett tárgynak: mivel pedig ez költsönösen történik, tehát ott hol ő valóban meg van, őket egymással egyenlőkké teszi. — Miért tart a' házasságban e' szép viszony oly ritkán tovább az első örömheteknél? Talán nem fogtok balul érteni kedves Szépeim! ha azt mondom, hogy ennek nem csak egyedül a' férjfiak, hanem az aszszonyok szintűgy okai. Igen gyakran hibázik a' szeretetreméltó hölgyben minden magassabb lelki műveltség; 's igen közönségesen csak oda czéloz a' nőnek neveltetése gyermeki korban, hogy egy szeretett élettárs helyett a' férjnek csak hitespárt adjon. —

„Szép a' rózsza tavaszkorban, de idő megemészti;
Szép a' viola is, de hamar megöregszik előttünk;
Tiszta fejeér liliom bádjadtan halni korán megy.
Hónál nincs tisztább, 's a' szélnek seprí fuvalma.
Szép a' gyermeki arcz' kellő szépsége de nem tart.“

Ezt mondja egy költő; 's mind ezeknek elmúltával mi kötelezhetné le jobban hozzátok férjeiteket, mint a' műveltség, 's lélek tisztasága.

Mely előre kívánság, 's az aszszonyok sorsa jobbultának mely oktan feltétele, tölök a' miénkhez hasonló műveltséget kívánni! így támadnak-meg majd komor férjeitek, olvasván soraimat; de reménylem, ti engem védelmezni fogtok tisztelt aszszonyok! tudván hogy a' műveltség és tudományosság között éppen oly nagy a' különbség, mint a' műveltség és műveletlenség között, hogy a' tudományosság egy setét és göröngyös ösvény mely némely tudományos czélnak elérésére elkerülhetetlenül szükséges ugyan, de mely a' lelket gyakrabban lenyomja mint emeli. Csak nem számosabb tudományos emberek vannak műveltség nélkül, mint műveltek tudományosság nélkül. Hagyjátok tehát az uralkodni szerető férjfiakat ballagni a' göröngyös ösvényen; nem ide czéloztak hozzátok intézett szavaim: hanem azon nemesebb műveltséget tegyétek tulajdonotokká, mely a' léleknek táplálékot ad, mely kellemesbé; 's nyájasbá teszi társaságtokat, 's végre mely arra szükséges, hogy holtig szerető 's viszont szeretett nők, és valódi édes anyák lehessetek.

Hdgr.